

Tarih Makas Değiştiriyor

Durmuş Hocaoęlu

Türkiye Günlüęü, Sayı: 19., Yaz 1992., Ankara., s.35-40

Durmuş Hocaoęlu., *Türkiye Günlüęü* Makale Sıra No: 12

Bibliyografikya Künyesi:

- Hocaoęlu, Durmuş., “Tarih Makas Değiştiriyor”, *Türkiye Günlüęü*, ISSN 1300-2767., Sayı: 19., Yaz 1992., Ankara., s.35-40 (6 sayfa)., *Türkiye Günlüęü* Dosya Başlığı: “Tarih ve Jeopolitik Yirminci Yüzyılla Hesaplaşırken Türkiye”

İstatistikî Bilgiler:

Sayfa: 6; Kelime: 4.025; Karakter: Bořluksuz: 26.260; Bořluklu: 30.280

türkiye günlüęü

Matbû metni tarayarak dönüřtüren ve düzenleyen: Mehmet Gümüş

Redaksiyon: Durmuş Hocaoęlu

Haziran 2006

Tarih Makas Değiştiriyor

Ş u anda biz hayatta bulunanlar, bizim nesil hem çok talihi ve hem de çok talih-siz. Her ikisi de aynı sebepten kaynaklanıyor: Tarihin makas değiştirdiği noktada bulunmak. Evet, çok talihi bir nesiliz, zira, bizden sonrakilerin ancak aktarılmış bir bilgi olarak öğrenecekleri, kitaplardan okuyup video bantlarından seyredecekleri şeyleri bizler bizzat yaşamaktayız. Onlar için "kaal" bilgisi olacak olan hadisat bugün bizler için bilfiil yaşanmakta olan bir "hal" bilgisidir. Az nimet midir müteahhirinin bir kıyısından kendi gözleriyle seyredebilmek için zaman-mekân makinaları icad etmeyi tahayyül eyleyeceği şeyleri bizzat kendimizin yaşamakta olması? Fakat bu nesil aynı zamanda talih-sizdir de, zira, makas değiştirmenin bilimum ızdırapları ona fatura edilmektedir. Başka türlüsten zaten mümkün olamaz: Değişimi yaşayan onun çilesini de çekmek durumunda kalacaktır. Bu noktada fizik ilmindeki "İmpuls Momentum Teoremi"nin sosyal olaylara uygulanabileceğini düşünüyorum. Bu teorem der ki, muayyen bir statik konumda bulunan bir nesnenin bu konumunu değiştirmesi ancak bir momentum (Zorlanma) değişmesi ile kaabildir ve bu zorlanmayı sağlayan impulsiv (zorlayıcı, itici) kuvvetler doğrudan o cismin üzerine tazyik eden kuvvetlerdir ve dahi, değişim ne kadar büyük ve süresi ne kadar kısa olursa impulsiv kuvvetler de o denli yüksek değerlere ulaşırlar. Filhakika, maruz kaldığımız işbu impulsiv kuvvetler değişimin değerinin büyük ve değişim süresinin kısıtlılığı dolayısıyla yüksek değerlere ulaşmakta ve bu da bizlerin yüksek tazyikler altında kalmasına yol açmaktadır. Bizden sonrakiler-yeni bir makas değişimine kadar daha rahat ve sakin, ancak daha az renkli ve daha az heyecanlı bir hayat sahibi olacaklar.

Bu ifadelerle demek istemiyorum ki toplumların hayatı uzun bir süre statik kalır da sonra anî bir sıçrama ile farklı bir yörüngeye geçer yahut, toplumsal hayat esas itibariyle statiktir ve ancak arızî olarak dinamizm gösterir. Hayır; toplumda da esas olan sürekli değişimdir. Ancak bu değişimin kalitatif olduğu durumlar vardır ki işte bunlar "makas değiştirme" olarak nitelendirilmeye müstehaktır ve şimdi bizlerin içinde bulunduğu hal de budur.

Tarih makas değiştirmekte. Sadece kalın çizgilerle temas etmekle dahi bunu tesbit etmek kaabil gözük-mektedir. Bunların en başında zikredilmesi icap eden, determinist ideolojilerin çöküşü olsa gerektir. Nitekim görüldü ki dünya, ideolojik kehanetlerin determine ettiği kesin, belirli bir kadere doğru giden, determine edilmiş, formülü-hareket denklemleri-açık seçik ifade edilmiş bir yörünge üzerinde hareket etmiyor da bir takım ihtimallerden birisine yönelme eğilimi taşıyor. Bunun en somut numunesi kuşkusuz Sovyet Komünizmi'nin uğramış olduğu akıbetidir. Bu sistem, ancak pek keskin görtüştü bir kaç kişinin hesaplarında kuvvetli

Durmuş Hocaoglu *

* Hocaoglu, Mamara Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğretim görevlisidir

bir "olabilirlik" olarak tahmin edildiği veçhiyle kendi iç dinamiklerinin bir ürünü olarak çöküntüye uğradı. Pek az kişi Orta-Avrupa'da, Kafkaslar'da ve Orta-Asya'da bu kadar sür'atle Sovyet tehdidinin kalkabileceğini, hattâ bizzat Sovyetizm'in kendi kalesinden tard edilebileceğini tahmin edebilirdi. İkinci bir husus ise, bütün dünyada milliyetçilik cereyanlarının birdenbire fevkalâde bir gelişme göstermesidir.

Yine bunun yanında ve buna paralel olarak "bütünleşme" ve "parçalanma" faaliyetleri de birbirleriyle iç-içe ve bazan da birbirleriyle çelişerek gelişmektedir. Parçalanma faaliyetleri "bağımsızlık"tan bir nebze farklı olarak ve hemen çoğunlukla da "etnik" menşeli "mikromilliyetçilik" şeklinde gözlenmekte; bütünleşmeler ise bir takım siyasi/iktisadi zarüretlere binaen daha büyük bir kudret merkezi oluşturabilme pratiğine yönelmektedir. Parçalanmalar için Yugoslavya belki de kuvveden fiile çıkmış olması hasebiyle en ideal örnek durumundadır. Bütünleşme faaliyetleri için en mü-kemmel örnek ise bir "Birleşik Avrupa Devletleri"ne yönelme eğilimindeki AT olsa gerektir. İşin bu noktada en ilginç yanı şudur: Bu birleşme gayretlerine rağmen Avrupa devletlerinin bir kısmı -meselâ Almanya ve İngiltere- hâlâ bir çok konularda kendi millî hakimiyet haklarından tam olarak tavizler vermekte zorlanmakta ve bunun yanında meselâ Almanya AT'dan bağımsız olarak kendi başına ve diğer "ortaklarını" rahatsız edecek tarzda bir tür "yeni-yayılcılık" siyaseti izlemektedir. Bununla beraber, bu Avrupa bütünleşmesinin modern milliyetçilik kavramının ana vatanı olan Avrupa'daki köklü milliyetçilik gelenekleri ile nasıl uzlaşacağı da hâlâ halledilmemiş bir soru olarak durmaktadır. Ancak bütün bunlardan daha önemlisi, bizi de afâkadar etmesi sebebiyle, şudur: Avrupa, kendi dışındaki dünya karşısında daha güçlü olabilmek için bütünleşmiş bir Avrupa'ya yönelmekte ve fakat kendi dışındaki dünyada bilumum "ayrılıkçı", "bölücü", "parçalayıcı" hareketleri de bütün gücü ile desteklemektedir. Bunun sadece "insanlık, hak-hukuk vs." gibi yüce idealler adına yapıldığına inanmak için kişinin hayli safderûn olması icap eder. Bu itibarla neyin "bağımsızlık" ve neyin de "parçalayıcılık" olarak addedilmesi gerektiğine başkalarının telkinleri ile değil de kendi kafamızla düşünerek karar vermek zarûretindeyiz.

Bir başka önemli fenomen de, dünyada gitgide yayılıp yaygınlaşan demokrasi özlemleridir. Ancak hemen belirtmekte fayda vardır ki demokrasi sağlıklı bir şekilde yalnız sınılanmış toplumlarda kendini izhâr etmekte bunun dışında kalanlarda ise sadece küçük bir azınlığın hulyâsı olmak durumundadır.

Ancak bütün bunların belki de hepsinden daha önemli olanı, çağımızın bir "medya çağı" haline gelmekte olmasıdır. Bilhassa elektronik iletişim, dünyayı

gitgide küçültmekte ve herkesi herkesten ve herşeyden haberdar kılmaktadır. Ne var ki bu medya ekseriyetle belirli büyük merkezlerin tekelindedir ve umumiyetle bu merkezlerde üretilen enformasyonları iletmektedir ki bu da "garp-ılaşma"yı, yani garp değerlerinin arasında zarûri olanla olmayan ayrımı yapmadan tümünü-ya da çok büyük bir kısmını-ithal etmeyi yaygınlaştırmakta, "garph-gibi" olmayı gereğinden fazla itibarlı hale getirerek garp-dışı değerleri törpülemekte ve bu suretle de kütrei arzı garph değerler çerçevesinde, yani garbun "tekeli"nde olmak üzere bir "tekil" dünya haline getirmektedir.

Şimdi bütün bu şartlar muvacehesinde Türkiye'ye dönelim.

Tarihe Bir Atf-ı Nazar: Ne İddik

Bugün "Türkiye" dediğimiz bu topraklar, vatanımız, bir çok bakımlardan tarihin en câlibi dikkat coğrafyalarından birisi ve belki de birincisidir. Tarihi neredeyse insanlıkla yaşı; üzerinde kıyamet kadar devlet kurulup yok olmuş; binlerce yıldan beri en önemli siyaset merkezlerinden olma hüviyetine sahip; nice harpler-darpler, zaferler ve felâketlere tanık olmuş, cihan imparatorluklarına yataklık etmiş ve hepsinden önemlisi, son derece hareketli, dinamik bir yol kavşağı! Bu yüzdendir ki kendisine sahip olanın gaflet içinde bulunmasını affetmiyor; hep dinamik, hep uyanık, hep ayakta olmak gerek. Bunun içindir ki dörtbin yıldan beri onda hep büyük ve önemli devletler görmekteyiz. Ta Hititlerden bu yana bu topraklarda-bir kaç istisnâ hariç-küçük devlet olmamıştır. Tarihin bir cilvesi de şu ki bu topraklarda kurulan büyük devletler "dışardan gelen" ve burayı yurt tutanların eseri. En büyükelri de Roma, Bizans ve Osmanlı.

Biz buraya hicretten geldik. Geldik ama sağlam geldik; gelip-geçmedik, yurt tuttuk. Anayurdumuz olan Orta-Asya dışında sadece Anadolu olmuştur Türk ile bu denli özdeşleşmiş olan. Hatta dahası: Türklüğün rahmi mâderi olan Orhon ve Selenga civârı bugün Türklerden Anadolu'dakinin belki binde biri kadar hatıra sahiptir ve dahi oralar artık hâlis mânâda "Türk-İli" değildir. Nitekim efsanevi Ötüken şehri ve Orhun kitabeleri "Moğol-istan"dadır.

Şâyânı dikkattir: Türk atalarımız müslüman olduktan sonra Orta-Asya'nın uzak muntıklarından batıya doğru kayma gösterdiler ve böylece Türklük, doğu sınırı Doğu Türkistan ve batı sınırı Atlas Okyanusu olan azamî bir vüs'ate vâsıl olduktan sonra çekildi. Biz Batı Türklerinin elinde bugün, Osmanlı'nın yirmi kilometre kareyi mütevaciz toprağından sadece bugünkü Türkiye, namı diğer Anadolu kalmış oldu. Bu itibarla Türkiye, Türklüğün dünyadaki son kalesi ve elde kalan tek müstahkem mevki olmuş ve konumunu henüz bir kaç aylık ömürleri olan yeni Türk devletlerinin zuhuruna kadar da muhafaza etmiştir. Tabiidir ki bütün "Türk

devletleri" (ne büyük bir mutluluk "Türk devletleri" diyebilmek, ya Rabbim!) arasında hemen her bakımdan en önemlisi de Türkiye'dir. Türkiye'nin bütün Türk tarihi içinde tartışılmaz bir surette en önemli bir mevkie sahip olduğu açık bir husustur ki kanaatınca bunun temel sebepleri şu şekilde hulâsa edilebilir:

1. Anayurt Orta-Asya dışında, devlet kurduğumuz halde Türkleştirip kendimizle özdeşleştirdiğimiz tek coğrafya burasıdır. Bir fırtına gibi gelip geçen Moğol istilâsı hariç tutulacak olursa burada dokuz yüzyıldan beri kesintisiz bir surette Türk hakimiyeti mevcut olagelmıştır. Anadolu'nun bir Türk-İli haline getirilmesi o kadar kısa zamanda başarılmıştır ki ta Haçlı seferleri çağında Haçlılar burayı "Türkiye" adıyla anmışlardır. Moğollar bu topraklara girdikleri sırada Malazgirt'in üzerinden henüz yüzelli sene kadar bir müddet geçmiş olmasına karşılık kökleşmiş olan Türk kültürü müstevî Moğolları asimile etmiş ve onları Türkleştirmiştir. Halbuki aynı zamanlarda en eski yatağımız olan bugünkü Moğolistan Moğollaşmakta idi. Türk hakimiyetinin ulaştığı diğer topraklarda siyasî hakimiyet asla Anadolu'daki gibi bir kalitatif ve kantitatif seviyeye ulaşamadı.

2. Anadolu coğrafyasının bir Türk-ili haline gelmesi, Türklüğün, bütün denizlerden tecrit edilmiş, kapalı İç-Asya'da boğulmasını ve anakronikleşmesini önlemiştir.

3. Bütün Türklüğün kendi dışındaki dünya ile en yakın, temas ve ilişkileri burada kurulmuştur. Başka türlü söylersek Türkiye, Türk âleminin dış dünyaya açılan ciğerleri ve gözleri olmuştur.

4. Bütün Türk toplulukları içerisinde alt-kültürel kimlikleri aşarak "millet" kimliğini tek ve biricik belirleyici toplumsal kimlik haline getirme noktası nazarından Türkiye Türkleri rakipsiz olmuşlardır. Nitekim, bugün dahi Türkiye Türkleri dışındaki kardeşlerimiz "Türk olduklarını" yeni yeni "keşfediyorlar!". Henüz "keşfediyorlar", dikkat buyurunuz; Azerî, Kırgız, Türkmen, Karapapak, Kazak, Tatar, Basmıl, Yakut vb. isimlerin birer millet ismi olmadığını henüz-o da sadece bir kısım aydınları-anlamaktalar. Halbuki biz bu meseleyi büyük ölçekte çoktan halletmiş bulunmaktayız.

5. Türkiye, sadece Türk âleminde değil, bütün İslâm âleminde en ileri toplumsal, siyasal, kültürel düzeyde olmuştur. Çünkü yüzyıl kadar önce Türkiye ve İran'ın dışında ayakta kalabilmiş başka bir İslâm ve Türk devleti zaten yoktu (ondan önce de İslâm ülkeleri dediğimiz bugünkü ülkelerin önemlice bir kısmı zaten Türkiye'nin bir parçası idi). Türkiye, bütün yetersizliklerine rağmen çağdaş dünyayı yine de en önden ve en yakından tanıyan ve onunla en önce ve en derinden teması geçen ülke olmuştur.

6. Bütün tarihimizin en ihtişamlı dönemleri burada

yaşanmış, en güçlü siyasî organizasyona ve en yüksek kültür ve medeniyete burada ulaşılmıştır. Nitekim siyasî organizasyon bakımından bütün Türk ve İslâm tarihinin en yüksek düzeydeki ve bütün dünya tarihinin de en yüksek düzeydekilerinden birisi olduğu tartışmasız olan Osmanlı Cihan Devleti bu topraklardan fıskır-mış; mimarî, musikî, edebiyat vb. gibi kültür alanlarında bütün tarihimizin en yüksek seviyedeki ürünleri ve klasikleri bu topraklarda yaratılmıştır.

Tarih'den Hal'e: Ne Olduk

Türkiye nedir? Önce negatif cevap: Türkiye, sadece Türkiye Cumhuriyeti demek değildir. Sonra pozitif cevap: Türkiye, çekirdeği Anadolu toprakları olmak üzere, Selçuklu-Osmanlı-Türkiye Cumhuriyeti Sürekliliği'dir. Türk devlet geleneğinde devlet adlarının ne şekilde tesmiye olunduğundan habersiz olan bir kısım zevat yanlış bir nominalizm saplantısıyla, isminde "Türk" ibâresi bulunmayan devletleri Türk tarihinden dışlama eğiliminde olup -burada teferruatına girmek istemediğim bir çok saikin de tesiriyle- T.C.'den gayri bir Türk devleti tanımaya pek itibar etmemektedirler. Bu görüşe nazaran tarihimiz de tek millî devletimiz olan T.C., adeta yoktan var kılınmıştır.

Bir çok imparatorluk gibi Osmanlı imparatorluğu da ömrünü doldurarak tasfiye edilmiş, çekilmiş ve fakat merkezde bir "nüve", bir "çekirdek" bırakmıştır ki işte bu çekirdek Türkiye Cumhuriyeti'dir. Türkiye Cumhuriyeti her haliyle ve her hakkıyla, hem hey'eti umumiyesi itibariyle bütün Türk tarihinin ve hem de münhasıran, daha hususî halde Selçuklu-Osmanlı çizgisinin meşru halefi ve varisi ve dahi dokuzyüz yıllık Türkiye Devleti'nin üçüncü ve son halkasıdır.

Osmanlı çekilmiş, çekirdek olarak T.C. kalmıştır ve benedizin kanaatına göre de Türkiye'nin ve Türklerin çekilmesi artık sona ermiştir.

Son önermemi vaz'ederken, benim tarihe determinist bir gözle baktığım ve/veya sadece Türk-severlik damarım kabardığı için iyimser temennilerimi dile getirdiğim düşünülebilirse de derim ki, elbette determinist değilim, sadece bir kaç ihtimalden en kuvvetlisinin bu olduğunu düşünüyorum; teferruat ayrı bir bahis ama büyük ölçekte düşünülürse daha fazla çekilmemizin ihtimali bana son derece zayıf görünmektedir.

İmdi, bu yüzyılın başlarındaki manzari umumiye-yi der-hatır eyleyelim: Bütün Türk ve İslâm dünyasının hemen tek müstakil devleti, Osmanlı, yedi cephede tahammül-fersâ bir boğuşmanın sonunda bir dev gibi çökmüş ve istilâcı düşman onun harîmi ismetine kadar dayanmış, dünkü vilâyetimiz Yunanistan'ın orduları Polatlı'ya dayanmış, payitahtı işgal ve padişahı esir edilmiş, O'nun dışındaki Türk dünyası zaten çökük. Düşününüz: Türk Milleti bitiyor! Anadolu'da başlayan millî direniş bizim son zarımızdı; onun içindir ki mer-

hum Yahya Kemâl, "Gaalib kıl yâ Râb, bu son ordusudur İslâmın" diye ciğerleri yanarak dua ediyordu. İşte, T.C. bu ahval ve şerait altında kuruldu, sancağı Osmanlı'dan devraldı.

Türkiye Cumhuriyeti'nin bütün politikalarını beğenmeye, tasvib etmeye hiç kimse mecbur değildir; keza onun çok harikulâde işler başarmış olduğunu iddia etmeye de kimse zorlanamaz. Hatta tam aksi: Bir çok hususda -hem de temelli önemi haiz hususlarda- çok önemli hatâlar yapılmıştır, yapılmaktadır; çok önemli işler başardığımız, dünyada başa güreştüğümüz de söylenemez. Ancak şu hususu öncelikle belirtmek isterim ki bu, bendeniz için tartışmasız bir aksiyom gibidir: **beni idare eden kim olursa olsun, yeter ki benden olsun.** İkinci husus da şudur: Evet, çok çok önemli işleri kıvırdığımız söylenemez ama yine de, her gelen iktidar şu memleketin dağarcığına bir şeyler katmıştır. Türkiye Türkleri, bizler yeterli veya yetersiz, az ya da çok, ama sınaifleşiyoruz, demokratlaşıyoruz, yavaş yavaş rüştümüzü isbat etmeye başlıyoruz.

Bizim temel problemimiz şudur: Biz Türkler İslâm medeniyetine girdikten sonra o câmia içerisinde lider olduk, çok önemli işler başardık, kendimizi isbat ettik. Ancak, yaklaşık iki asırlık bir garphılaşıma maceramız var ki henüz ol bâbda ortaya önemli bir şeyler koyabilmiş değiliz. İnsan ömrü açısından zaten çok uzun olan bu müddet tarih bakımından kısa sayılmaz. Esas düşündürücü olan, bu kadar uzunca bir süreye ve bu işin hangi iktidar gelirse gelsin değişmez bir devlet politikası olarak devam ettirilmesine rağmen niçin doyurucu bir başarı elde edilemediğidir. Kanaatimca buradaki yanlışlık şudur: Garp dünyası ile aramızdaki farkı azaltmak, ideal halde de eşitlemek gerektiği anlaşılmıştır, ancak bunun için yapılması gereken şeyin Garp ile "aynılaşmak" olduğu vehmine kapılmıştır ki hatâ buradadır. Aradaki farkın bir "potansiyel farkı" olduğu, bunun için de yapılacak şeyin bire bir aynılaşmaya çalışmak değil, potansiyel olarak Garp ile dengelenmek olduğu, bunun yanında zaten istense de aynılaşmanın imkânsız olacağı gözden kaçırılmıştır. Kısaca ifade edilecek olursa, tam bir başarı elde edilememesinin esas sâiki, "çağın kavramakta yetersiz kalmak" olmaktadır.

Hal'den İstikbal'e: Ne Olacaktır

Günümüz Türkiye için birinci derecedeki önemli mesele, öncelikle ve behemehal sıhhatli bir şekilde "vaziyet tesbiti yapmak" olmaktadır. Bu da kısaca özetlendikte, "çağın kavramak"tan başka bir şey değildir: Bütün yönleri ile, bütün özellik (hassa, spesificiation) ve özellikleri (hususiyet, speciality) ile, bütün mekanizmaları ile bütün alt yapıları ile çağın kavramak. Çağın kavramak ve bununla birlikte "çağdaşlaşmak", yani, en yüksek potansiyel seviyesine ulaşmak. Bunun, çağımızda çağımızın temsilcisi, çağımızın en

yüksek potansiyel seviyesine sahip olan Garp ile sadece "potansiyel olarak dengelenmek" demek olup, asla onunla aynılaşmak olamayacağını kavramak.

Bu bizi nerelere sevkeder?

1. Çağımızda tarih yeniden makas değiştiriyor ve biz bunu kaçırduğumuz takdirde bir daha da ne zaman ve nerede tekrar böylesi bir fırsatı yakalayacağımızı bilemeyiz. İki asır önce düştüğümüz hatâyâ düşmemeliyiz. Konunun özü şudur: Hiç bir komplekse kapılmaksızın kabul ve itiraf etmeye mecbûruz ki Garbın potansiyel seviyesine erişemediğimiz takdirde hiç bir şeyin üstesinden bihakkın gelemeyiz. İmdi burada şu hususa dikkat çekmek isterim: Garp medeniyeti her ne kadar çok farklı iklimlerde boy atmış bir çiçek ise de onun unsur ve değerlerinin önemlice bir kısmı sadece ve münhasıran Garba mahsus değil, ancak tam aksine evrenseldir ya da evrenselleşmiştir. İşin en ilginç yanı da şu ki bugün işbu Garp medeniyetinin bir alternatifi var mıdır, varsa nasıldır, bunu kimse bilmiyor. Bu bedâheti gözü kapalı reddetmenin hiç bir anlamı yoktur. Bu evrensel unsur ve değerler ise en kısasından, "sınaılaşmak" ve "demokratlaşmak" olarak özetlenebilir. Ziyâdesiyle mekân doldurucu olacağı için tafsilâtına girmek istemediğim bu hususlar, bizim en temelli millî dâvâmız olmak zarûretindedir. Sadece şu kadarını belirterek kifâfi nefsetmek isterim ki, sınaılaşma'nın fabrikalılaşma'yı ve demokratlaşma'nın da partileşme'yi çok aşan yön ve cepheleleri olduğu, bunlar olmaksızın çok şeyin noksan kalacağı göz önünde tutulmalıdır.

2. Ancak hemen şuna dikkat edilmesi icap etmektedir: Bütün dünyada bir **tekilleşme** ve **tekelleşme** süreci yaşanmaktadır. Tekilleşme, bütün dünyanın ayrı ayrı çoğul dünyalardan tekil bir dünyaya doğru gitmesi demektir; fakat bu prosedür, tehlikeli bir şekilde, Garp değerlerinin zarûrî, evrensel olanlarının yanında olmayanları ile birlikte -ve de ençok onlarla- Garp dışı dünyanın kültür değerlerini bozucu, dejenera edici. Garb'ın bu değerlerini rakipsiz bir tekel haline getirme eğilimi taşımaktadır ki bu durum bilhassa bizim gibi "gelenekli" toplumlar açısından son derece önemlidir. Tekrar etmekte fayda görmekteyim ki temel mesele, Garp ile potansiyel olarak dengelenmek ve bunun için de ondan lüzümlü olan evrensel unsur ve değerleri almak, ancak Garp ile özdeşleşmeye çalışmamaktır. Bu ikinci husus, tekilleşme sürecindeki bizim, dünyanın bütünselliğinden kopmadan, izole olmadan kendi "tek"liğimizin, yani "kim"liğimizin korunması demektir. Elbette bundan kasıt, statik değil dinamik olmak, yani, değişerek kendimiz olmaya devam etmek olarak anlaşılmalıdır.

3. Sınaılaşan bir Türkiye çoğulcu bir toplum yapısını da beraberinde getirmektedir. Bu, toplumun bugüne kadar hâlâ birbiriyle tam olarak karışık kaynaşma-

miş olma muhtelif unsurlarının millî kültüre entegre olmasını da kolaylaştıracak olan sağlıklı bir gelişmeye yol açabilecektir. Böylelikle çoğulculuk, parçalayıcı değil, bütünleştirici bir fonksiyon ifâ edecektir. Bu, etnik ve mahallî olanların törpülenerek millî olana doğru yükselmesi, Türkiye'nin "çok sesli" bir "tek orkestra" olması demek olacaktır.

Bu mevzuda en büyük sıkıntı, **Kürt Meselesi**'dir. Öncelikle, bu meselenin kendi iç dinamiklerinin olduğu kadar, belki ondan daha fazla, dış dinamiklerinin de bulunduğunu bilmek gerekir. Bu mesele, Türk aydınları ve siyasîlerinin kompleks olarak tartışması ve irdelemesi gereken ciddi bir meseledir; çünkü bu, "bizim" meselemizdir. Bunun halledilmemesi bizim için tam mânâsıyla bir felâket oluşturacaktır. Öncelikle şu hataya dikkat çekmek isterim: Birbirinden çok farklı ve çoğu da Türkler ile kaynaşmış olan muhtelif etnik unsurlar bütüncül ve kuşatıcı bir "Kürt" kimliği altında toparlanmak istenmektedir ve maalesef Türk kamuoyu da oyuna gelmektedir. Halbuki böyle bir bütüncül kimlik mevcut değildir ve bunun yerine "Zaza" ve "Kurmanço" gibi alt-kültür grupları vardır ve meselâ Zaza'lar Kürt kimliğini kesinlikle reddetmektedirler. Bunun yanında sanki bütün Güneydoğu ve Doğu Anadolu'nun bir kısmı kâmilan işbu bütüncül Kürt kimliği ile takdim edilen insanlarla meskûnmuşçasına bir hava yaratılmaktadır ki bu, hilâfî hakikattir. (Bendeniz İstanbul'a otuz sene önce geldiğimde, hiç alâkam olmadığı halde, sınıf arkadaşlarım tarafından uzun zaman sırf Doğulu olduğum için "Kürt" diye çağrılmışımdır). Bu hususta Türk halkının ve ondan da önemlisi aydınların bilinçlenmesi ve Doğulu=Kürt formülünün dehşetli yanlışlığı ve tehlikesinin gözler önüne serilmesi gerekmektedir! (Bir parantez daha: Üç sene önce, Bulgaristan'dan "Türk" oldukları için sürülen "Türk"lere, "Türkiye'deki "Türk"lerin "Bulgar" dediğini hatırlayalım). Bir nokta daha: Devlet'in "ticarî şirket" olmadığını esaslı sûrette hatırlayarak bütün ülkenin sanayie kavuşturulması yanında mutlaka ve behemehal ucuz-pahalı demeden Güney-Doğu ve Doğu sınaileştirilmeli ve dahilî nüfus hareketleri ile millî entegrasyon sağlanmalıdır.

4. Bir başka ve önemli konu da Türk dünyasının uyanışıdır. Tarih bize bu konuda çok cömert davranmış ve altından bir tepsi içinde cennet taamı sunmuştur. Bu, ancak beşyüz yılda bir zuhûr edebilecek bir imkândır ve kaçırılacak olursa bir daha da tutulamaz. Gerçi Sovyetler'in durumundaki belirsizlik hâlâ önemli bir ölçüde devam etmektedir ama, en büyük ihtimal odur ki geriye aynıyla dönüş mümkün olmayacaktır.

Öncelikle şu hususları sıhhatli bir şekilde tesbit etmekte yarar vardır:

1. Türk illerinden hiç olmazsa bir kısmının bu şekilde kansız, tahribatsız bir sûrette ve henüz kâmil an-

lamıyla olmamakla beraber bağımsız oldukları söylenebilecek olan bir statüye kavuşmuş olmaları bütün tarih çapında bir "olay"dır. Bu hâlin fevkalâde bir dikkat ve hassasiyetle değerlendirilmesi gerekir. Şöyle ki: Buna benzer bir hâlin Bolşevik İhtilâli sıralarında da vukû bulmuş olduğunu, ancak, konumunu sağlamlaştıran Bolşevikler'in sonraları neler yaptığını unutmamalıyız. En önemli faktörler şunlardır: 1) Bu Cumhuriyetlerin siyasî iktidarlarını oluşturan kadrolar hemen daima, eski rejimin bakiyeleridir. 2) Hiç birisinin bağımsız bir ordusu mevcut değildir ve tam aksine, onların topraklarında konuşlanmış bulunan Kızıl Ordu hâlâ ayakta ve dahi SSCB'nin meşrû vârisi görünen Rusya Federasyonu'nun kontrolindedir. 3) Hiç birisinin bağımsız bir ekonomisi yoktur, tamamıyla birbirine ve Moskova'ya bağımlıdır. Elbette hiç kimse birbirinden soyutlanmış bir ekonomiye sahip olamaz, ancak bu kardeşlerimiz durumu bağımlılık'tan da öte, bağımlıdır. 4) En yüksek miktarı Kazakistan'da olmak üzere, hemen hepsinde—en az Azerbaycan'da önemli oranda Rus nüfus vardır ve unutmamak lazımdır ki o Rus nüfus, öncelikle Rusya nazarında oralarda bırakılmış "evlâd-ı fâtihân"dir ve ahîren de, en iyi yetişmiş, en iyi eğitimden geçmiş ve hâli hazırda bürokrasinin önemli kesimini elinde tutan bir nüfustur. İleride bu konuda ciddi ihtilâflar çıkmasını ve Rusya'nın bu konuda kesinlikle "taraf" olacağını bilmek icap etmektedir. 5) Kazakistan'ın Rusya ile henüz bir sonuca bağlanamamış olan toprak ihtilâflarını göz önünde tutmak ve benzeri sürtüşmelerin ileride kendi aralarında da zuhûr edebileceğini beklemek de gerekir. 6) Bu Cumhuriyetlerin hepsi, ana denizlere kapalı birer kara devletidir ve bu da onların gelişmesini zorlayacak olan önemli bir husustur. 7) Bu kardeşlerimizde gerçek ortak ve birleştirici millî kimlik olarak "Türk" kimliği henüz yeni "keşfedilen" bir kimliktir ve o da büyük ihtimalle, milliyetçi aydınlarında kendisini göstermektedir. Bunun yerine, hâlâ alt kimlikler kendisini güçlü bir şekilde hissettirmektedir. 8) Bazı Türk topluluklarının, Rusya Federasyonu içinde özerk statüye sahip bulunan Tataristan, Başkırdistan, Yakutistan gibi bölgelerin istikbali meçhuldür. 9) Bir kısmı ile aramızda ve kendi aralarında tarihî ihtilâflara yol açan mezhebî farklılıklar bulunduğu gibi, henüz ne olacağı meçhul olan Gagavuz Türkleri'nin Hristiyan, Yakut Türkleri'nin de bir kısmının Hristiyan ve bir kısmının da Şamanist olduğunu bilmek icap eder ki bunlar, ileride bazılarınca "kaşınıp kanatılacak" olan konulardır. 10) Türk dünyasının çok uzun süren ayrılığı neticesinde fevkalâde önemli kültürel farklılaşmalar husûle gelmiştir. Bunların en başında "dil" gelmekte, bunu, alfabeden yeme içmeye kadar bir hayli kültür unsuru izlemektedir. Bilhassa dil konusu en önemlisidir. Bugün bir çok kardeşimizle adetâ yabancılarla konuşurcasına "çevirici" aracılığıyla konuşabilmekteyiz. Bence bu konuda ya-

pılması gereken birinci şey, bütün Türk lehçeleri içerisinde en gelişmiş olan Türkiye Türkçesinin İstanbul ağzını ortak resmî dil yapmak, ancak bunun yanında, birbirimizin Türkçelerinde yayınlara girişmektir.

2. İmdi, her ne sürette olursa olsun, bütün dünya Türklüğünün gözü Türkiye'dedir. Her şeyden önce şunu kabul etmek lâzımdır ki: Türkiye, henüz bütün Türk devletleri arasındaki tek **sahici devlet**dir. Bir Kazak, bir Kırgız, bir Azerî kardeşimizin gözüyle şöyle bir bakınız: **ALTMİŞ MİLYONLUK BİR TÜRKİYE!** (Sadece İstanbulun nüfusunun yaklaşık on milyon, Türkménistan devletinin de dört milyon olduğunu derhatır eyleyelim). Ve yine düşününüz: Bu Türkiye, dün de vardı, evvelki gün de (hem de ne vardı!). Tek Türk ordusu Türkiye'ninkidir, okullarında Türkçe eğitim yapılan, radyosu, televizyonu Türkçe olan, başkalarıyla-hiç olmazsa resmen-kimseden icâzet almadan anlaşmalar yapabilen, dünyayı hepsinden daha iyi tanıyan tek Türk devleti, oralara TV yayını yapabilen, "kredi açabilen", milletlerarası platformlarda onların problemlerini gündeme getirebilen tek Türk devleti Türkiye Cumhuriyeti'dir. Şu hakikati belirtmek hiç de mübâlağa addedilmemelidir: Türkiye, "Türklük" kavramı ve bilincinin canlı tutulmasını sağlamıştır. Bir miktar ihtiyat ile şunu da söyleyebiliriz: Eğer Türkiye olmasaydı Kırgız, Kazak, Azerî,... gibi kavim adları birer millet adı haline gelecektirdi. Türkiye'nin mevcûdiyeti, "Türklük ocağı"nın ateşinin sönmemesini sağlamıştır ki bugün bu Türk kardeşlerimizin gerçek kimliklerini hatırlayabilesini temin eden de bu "sönmeden tüten tek ocak" olmuştur.

3. Türkiye'nin yapması ve yapmaması gereken şeyleri büyük bir dikkat ve titizlikle ayırd etmesi kaçınılmaz bir tarihî vecibedir. Oraları, genç Türk devletlerini idare etmeye kalkışmaya, böyle bir görüntü vermeye asla yanaşmamalıdır. Onlara yardımcı, yol gösterici olmaya gayret etmelidir. Bununla, hem maddî, ekonomik yardım, dünyaya açılmalarına yardım, müşterek ekonomik teşebbüsler ve hem de onların ayrı ayrı milletler değil ayrı ayrı devletleri olan aynı millet olduğunu sağlayacak, Türklük bilincini yerleştirecek olan moral yardım, kardeşlik bağlarının pekiştirilmesi yönündeki yardım vs anlaşılmalıdır. Bunun yanında şu hususa çok dikkat edilmelidir: Bu kardeşlerimiz ile aramızda tarihte vukû bulmuş olan ihtilâfları (Osmanlı-Timurlu ihtilâfı, Sünnî-Şîî ihtilâfı gibi) kesinlikle vurgulamamaya, bu gibi mevzularda beklenmedik ânî paftaların olabileceğine dikkat edilmelidir. Bir de çok önemli bir "yardım" konusu var: Anadolu'yu Türk ve Müslüman yapan, Orta-Asya'dan gelen Alp-Eren'lerdir. Şimdi bu prosedür tersine dönmek zorundadır; yetmiş yıl ağır bir dinsiz rejimin baskısı altında kalmış olan bu kardeşlerimize İslâm'ı yeniden öğretmek kesin kaçınılmaz, savsaklamaya gelmez bir vazife

fedir ve buna girişirken kat'î sûrette riayet edilmesi gereken bunun bir millî dâvâ olarak kabulü, her şeyin devletten beklenmemesi mutlaka ve behemehal bütün parti, hizip, cemaat endişelerinin üstüne çıkılması ve bunun Allah rızası için olduğunu unutmamalıdır. Burada yaka silktiğimiz bir takım sürtüşmeleri oralara taşımak ne İslâm'a fayda verir ne de onu yapana.

Ancak, her şeye rağmen kendimizi fazla büyütmemek, kendimizin de bir noktada "himmete muhtaç" olduğumuzu hatırd tutmak gerekir. Politika bir imkânlar san'atıdır ve imkânlarının üstüne çıkmaya çalışmanın sonu hüsrandır. Bilhassa sıkça vuku bulduğu üzere, Garp dünyası karşısında rencide olan gururumuzun acısını, o kardeşlerimize "ağabeylik" fiyakaları satarak gidermeye çalışmamalı, aslında onların da birer Afrika nev-zuhûru olmayıp, her ne kadar uzunca bir müddet esarete kalmış olsalar dahi tarihte engin devlet tecrübeleri bulunduğunu ve dahi hâli hâzırda yine de önemli bir takım şeylere sahip olduklarını ve hattâ bazı bakımlardan bizden üstün olduklarını ve bu meyanda bizim de onlardan çok şeyler öğrenmek durumunda bulunduğumuz unutulmamalıdır.

Tabûdir ki her şeyden önce kendi dahilî meselelerimizi (yüksek enflasyon, düşük kalkınma hızı, bozulan soyal dengeler ve hele azgın aynlılık terör) sür'atle halletmeliyiz. Söz gelimi Türk Cumhuriyetleri'ne bir milyar dolar gibi bizim için önemli sayılabilecek bir meblâğ kredi acabilmek için ekonomimizin ıslahı şarttır. En önemli husus da şudur: Toprak kaybına uğrayacak olan bir Türkiye! Bu, bizim için tâmiri imkânsız olan bir yıkım, bir fâcia olacağı gibi hem bütün dünyadaki ve hem de bilhassa bu kardeşlerimiz nezdindeki itibar ve prestijimizin sıfırlanması demek olacaktır.

Son olarak: Türkiye, tarihin makas değiştirdiği bu noktada mümkün olan en yüksek sür'atte ve en dengeli bir şekilde sınaflaşmalı, demokratlaşmalı ve dünyadan tecrit olmadan, hiç kimse ile husûmetler peyda edip dalaşıp didişmeden otuzbeş hamle sonrası görebilen usta bir santraççı gibi uzun vadeli, gelip geçen iktidarlara bağlı olarak değişmeyen, müstakar devlet politikaları tesbit edip uygulayarak bütün Türk dünyasını bütünselleştirmeli ve tarihinde olduğu gibi, küreî arz üzerinde hakkı olan şerefli mevkiini elde etmelidir.

.....

Konuyu daha fazla uzatmamak için burada İslâm dünyasına temas etmek istemedim. Ancak, diğerlerini bir tarafa bırakarak Araplar ve İran için söylenecek bir çift sözüm var: Arap dünyası ve İran, elbette ve kat'î olarak, daima mümkün olduğunca dost olmazsa nötrale kılınmaya çalışılmalı, asla husumetler peyda edilmemeli, esas itibarıyla her ne sürette olursa olsun bir çok şeyi ortaklaşa paylaştığımız unutulmamalıdır. Ancak, bütün bunlara rağmen, onlara esaslı sûrette ümit bağlayanın aklına da şaşarım. □